

sposobnega, odločnega vodstva. Kolikor je uspeh bojevanja zavisen od vodje, vidimo dobro na dunajski krščansko-socialni stranki. Dokler jo je vodil prebrisan ust, varitelj, je korakala od uspeha do uspeha. Sedaj pa, ko ga nima več, dobiva udarec za udarcem.

V zmožnega in neustrašenega voditelja se mora imeti popolno zaupanje. Bojevniki pa morajo biti predvsem složni ter podrediti svoje mnenje občemu, za občo korist.

Ni pa za uspeh vseeno, katero orožje se uporablja v boju! Čim občutnejše zadenemo z njim nasprotnika, tem prej nam je zagotovljena zmaga.

Stan, ki hoče napredovati, kar je znak njegove življenske sile, se mora brezobzirno bojevati. V ta namen mu je treba poguma, sposobnega vodstva, nerazumljive sloge in pravega orožja.

Jeli so pri nas dani ti pogoji za boj, o tem naj nemudoma resno preišli vse slovensko štajersko učiteljsvo v svojih okrajnih učiteljskih društvih!

Boj dalmatinskega učiteljsva, na katerega nas je opozoril »Tovariš«, dovolj jasno kaže orožje, s katerim se dandanes kaj doseže. Naših prošelj in groženj že zdavna ne uvažujejo na pristojnih mestih. Skrajni čas je že, da na izdaten način pokažemo svetu, da hočemo živeti. In ali pride pri nas kdaj ta dan, dan živih?

»O, bratje, na pot, življenju (boju) nasprot!«

Učiteljsvo v boju za svoj obstanek.

Referat tovariša Jos. Bertoka ml. na zborovanju Slovenskega učiteljskega društva za Istro v Sp. Škofijah.

Na zborovanju v Brtokih smo si naredili nalogo, da mora vsakdo od nas tekom časa vsaj enkrat predavati v našem društvu. Odbor ni pričakoval priglasitve za ta predavanja nič manj kot eno leto popolnoma zaman. Čemu ta mlačnost in malobrižnost? Na ta svoj vzklík sem gotov, da imate mnogo pregovorov in zagovorov, a vsak bi bil neutemeljen, zakaj vsi smo učitelji in kot taki smo tudi navezani vsi na zgoraj omenjeni sklep.

Morda je pa že kdo izmed nas že mislil na predavanja, a vedel ni, česa bi se lotil ter je tako odložil delo, misleč si, da se že oglasi kdo drugi! Ako bi pa vsak tako storil, bi ostali edinole pri sklepu. Tega pa moramo tudi izvrševati iz doslednosti; a tudi zaradi koristi, ki nam jih nudijo vsi naši sklepi, da bi jih ne smeli prezirati in opuščati, kar se, žal, marsikaterikrat zgodi. Upati je, da se sčasom premene razmere tudi pri nas ter da se bodo sprejeti sklepi tudi točno izvršili. Da pa ne bo sklepa iz Brtokovih izgovorov in da se mu vsaj kolikortoliko približamo, sem sklenil jaz sestaviti načrt najnujnejšega in najpotrebnejšega našega dela.

V čem obstojaj to naše delo?

Ako si malo natančneje ogledamo svoje, bodisi materialno ali moralno stanje, kaj zapazimo? Vidimo, da kliče po moči in rešitvi. In če nadaljujemo tako kot dosedaj, ne da bi se zmenili za sebe same, pride dan, ko bomo ob svoj obstan-

nek. Tega pa moramo braniti in si ga očuvati, zakaj z našim padcem, pade tudi naš narod, pade človeštvo! Zato moramo v boj za svoj biti!

Dandanes so razmere v nas take, da ni misliti na mir in počitek, pač pa moramo govoriti ravno danes o boju.

Toda ne samo govoriti je o oboju, pač pa moramo celo poseči v ta kruti in pogubonosni hrum in šum. Spoznati ga moramo natančneje, poučiti se moramo o njem podrobneje!

V čem obstoji boj, je vsakemu znano. Gotovo se popolnoma strinjate z mano, ako ga ločim v dvoje panog: v kulturni boj in človeško klanje. Naj se li mi v sedanjem položaju bijemo proti prvemu ali drugemu? To vprašanje rešim s tem, če rečem kratko: bojevati se je na obe strani! Sicer nista naperjena ta dva na nas opolnoma ločeno, pač pa sta v tesni in nerazdružljivi zvezi med sabo. V podkrepitve te svoje trditve navajam le to:

Ako natančneje premostrimo neomiko in neoliko kakor tudi ščuvanje raznih podležev, potem pa zopet nasilstva, ki nas streme uničiti moralno in materialno, vidimo oba tesno združena, a tudi oba naperjena na nas. Biti se moramo zato v kulturnem boju, odbijati moramo razne navale in napade, ki nas hočejo uničiti.

Ali je mogoče preboleti vse, kar se nam danes dogaja? Nismo li ljudje, ki bi morali biti kot stvari, kot živa bitja tudi deležna življenja? Smo; a usoda, ki nam je vedno nemila, nam odreja pravico do življenja. Nismo sicer ljudje, ki bi hrepneli po boju, po streljanju in morjenju ljudstva, ne, tega se nam ne sme očitati! Nasprotno: ljudje smo, ki brez odpora dopuščamo, da nas teptajo in mučijo! Ne da bi se najmanje zmenili za razne neprilike in hudobije, ki jih uprizarjajo na naš račun ter nas s tem telesno in duševno ugonablajo, gledamo in živimo kakor da bi vsega tega niti ne občutili!

Ako zahteva vsaka sila protisilo, vsak odpor protiodpor in vsak boj protiboju, ali nas ne izzivajo z mnogimi napadi ter nas silijo, da moramo v boj, če nočemo popolnoma podleči sovražnikovi pesti? Da, moramo v boj, toda ne iz lastne volje in želje, pač pa zaradi pritiska in izzivanja! V boj moramo, saj nam je usoda vtisnila na čelo besedo: učitelj.

Lepa je ta beseda, ceniti bi morali nje pomen, zakaj učitelj je tisti, ki mu je naloženo poučevati druge. Ali ne delamo tega? Da, zato smo tudi učitelji! To bi nam moralo biti v ponos, a današnje razmere nam silijo namesto »ponos« vse kaj drugega na njeno mesto. Kdo pa je kriv, da ni ponosno biti učitelj, ko bi moralo vendar ponosni imeti nalogo vzgajati in učiti svoj narod? Mnogo je krivih. Obveljati pa mora: biti učitelj — bodi nam v ponos! In vsakteri, ki nam hoče to kratiti, mora podleči!

Zašli bi kmalu predaleč; govoriti imamo o boju za obstanek. Naše stališče v njem sem že označil, nahajamo se namreč v definzivi, ki zahteva v navadnih bojih vedno več energije kot ofenziva, zakaj poslednja kot izzivalčeva ima na razpolago vedno večjo moč. Tudi naš sovražnik je mnogoštevilen in močan, zato

moramo prijeti za orožje s trdno in krepko roko, če hočemo še živeti. Mi pa se oprijemamo orožja jako neradi, dasiravno zapažamo, da nam gre za kožo, za naš biti ali nebiti! Če pa slučajno — kar se sicer le redkoma pripeti — posežemo po odporu, bodisi posamezno ali pa skupno, nam upade pogum, ker nimamo dovolj energije. Sicer ne vedno iz lastne krivde, pač pa pa večkrat zaradi pritiska raznih poklicanih in nepoklicanih, zakaj oni hočejo, da bodimo mi — ničle. Temu pa mora biti konec! In če nas sovražnik tepta in muči na vse kriplje ter nas kliče dan na dan na odpor, na protiboju za naš obstanek, idimo odgovarjajoč mu iz obraza v obraz, da hočemo živeti, mirno in udobno živeti, ker smo tudi ljudje! Branimo svoj lastni jaz, svoj obstanek do skrajnosti, zakaj tudi nam mora zasijati boljša bodočnost!

Sedaj pa si oglejmo, v čem obstojaj naš protiboju za lastni obstanek. Protiboju je sila, s katero se upira posameznik sam ali pa skupno z drugimi proti nasilstvu nasprotnika, bodisi to človeško bitje ali pa naravna sila, oziroma nje posledica.

Naš obstanek je odvisen edino le od našega gmotnega in moralnega stanja. Kakšno pa je naše gmotno stanje? Imamo sicer državne in deželne zakone, po katerih so nam nakazane naše plače, a te so obupne, po nekod uprav škandalozne, in tako trdi naš gmotni položaj uprav mizeren. Temu pa ne bi bilo tako, ako bi ne bilo zaradi splošnega pomanjkanja denarja, zaradi neznosne draginje in zaradi družinskih naših zahtev povsod ubožstva, pomoči pa nikake.

Moralno naše stanje je pa pri nas še obupnejše, kar povemo kratko z rimskim izrekom: Mens sana in corpore sano. Odkod prihaja pa tak obupen naš položaj z ozirom na moralno naše stanje? Evo: 1. Zaradi slabega materialnega stanja. 2. Premalo smo stanovsko zavedni. 3. Tudi neznačajnosti je veliko raztresene po naših vrstah. 4. Malo damo na koelgialnost. 5. Postajamo včasih odvisni in kot taki se moramo slepo pokaravati raznim željam in volji svojih predpostavljanih. 6. Uporabljamo večkrat razna častna in nečastna sredstva v dosego življenja. (Tega bi se nam sicer ne štelo v zlo — a tudi mora odpasti.)

Želeli bi pa vendar živeti udobno, a tega ne dosežemo, dokler ne odstranimo ovir in zaprek, ki so nam na poti. Te moramo najprej spoznati in šele potem bo mogoče lečiti te rakrane, ki nas ne dopuščajo udobno živeti! Evo torej ovire, ki so:

I. lastne. — Teh je več, a razvrščam jih po sledečem redu: 1. izbira stanu, 2. površno naobraženje, 3. površno izvrševanje stanovskih dolžnosti, 4. sramotne postranske službe, 5. naše vedenje zunaj šole. 6. naša nesloga, in sicer na lastnih šolah in z ozirom na našo organizacijo, 7. preidealnost v izbiri službe, 8. družina naša.

II. Imamo ovire ljudstva. — Ti bi bili le dve: 1. nizko naobraženje in 2. slabo gmotno stanje njega samega.

III. So pa tudi ovire posameznih političkih skupin. Tu imamo več točk, in

sicer: 1. častihlepnost in pohojnost po nadvladju nad nami in nad šolo nas uničuje moralno in materialno, 2. v dosego prve točke nas izstradujejo, 3. v isto svrhu se hujska od njih strani proti nam in proti šoli, 4. kjer gospodujejo ti častihlepneži, se nas muči in ugonablja s preobloženim delom.

IV. Imamo še ovire šolskih oblastnih, ki so: 1. ne plačujejo nas stanu in času primerno, 2. ne branijo same lastne avtoritete, 3. ne branijo same naše avtoritete, 4. ne vrše same točno svojih dolžnosti, 5. preobkladajo nas z delom, 6. dopuščajo, da učitelj trpi zaradi njih in drugih telesne in duševne muke v času, ko bi moral posvetiti vse svoje moči edino le pouku in šoli.

To so ovire, ki ne dopuščajo, da uspemo, četudi nastopimo v protiboju, brez sledečih sredstev:

1. nastopajmo popolnoma možato in značajno vselej in povsod;

2. čuvajmo se, da ne postanemo odvisni bodisi od posameznika, od stranke in od navad in strasti;

3. sprejemajmo le častne službe izven svoje;

4. premislimo trikrat in šele četrtič se odločimo za svoj stan;

5. svoje dolžnosti vršimo točno in vestno;

6. zunaj šole se vedimo kot vzorni vzgojitelji in učitelji ne le šolske mladine, pač pa tudi naroda sploh;

7. izobrazujmo se nadalje sami, zakaj Koper in slična gnezda nam niso nudila potrebnega za naš poklic;

8. pospešuj z besedo in zgledom izboljšanje gmotnega in moralnega stanja svojega naroda;

9. poroči se, kadar si prepričan, da ne zatreš poleg sebe še drugih;

10. živimo, ker smo ustvarjeni za življenje, in branimo ga do skrajnosti, delujmo pa tudi z vsemi močmi na to, da nam bo mogoče le s častnimi sredstvi preriti se skozi pot življenja!

Tako sem govoril o delu, ki nas čaka, ako nočemo popolnoma podleči. Ker sem pa uvodoma omenil, da hočem podati končno nekaj podroben načrt za bodoča naša predavanja, nanašajoča se na najnujnejše in najpotrebnejše naše delo, nisem natančneje obravnaval posameznih točk tega referata. O teh bi se pa dalo mnogo govoriti in pisati, kar bi bilo za posameznika malo preveč. O vseh glavnih točkah tega mojega dela je pa jako nujna potreba razpravljati, zato si moramo to delo porazdeliti in dovršeno podati na zborovanjih, da bomo pa imeli o tem svojem bodočem delu točen pregled, ga razvrščam na naslednje točke, ki naj jih sprejme učiteljsvo ter istočasno že danes določiti v smislu sklepa iz Bitokov, kdo in kaj naj predava.

Načrt našega bodočega najnujnejšega in najpotrebnejšega dela v izboljšanje našega neznosnega gmotnega in moralnega stanja se glasi:

I. predavanje: Naše moralno stanje.

II. predavanje: Gmotni naš položaj.

III. predavanje: Naš vpliv na gmotno in moralno naše stanje.

IV. predavanje: Naše ljudstvo.

Ob samih idealih se tudi krepko telo prekmalu ubije; zakaj neprestanemu in napornemu delu, pa mučni skrbi za vzgojo lastne dece kloni celo korenjak!

Od šole se ni mogel ločiti. Bolehal je vso zimo, a za njegovo bolezen ni vedel nihče drug kakor domači. Na dan sv. Valburge je bil zadnjič v šoli. Istega dne je od glavne cerkve do šolske pisarne trikrat obstal in počival. Prvo uro popoldne je še poučeval, drugo uro pa je imel v njegovem razredu tik vodstvene pisarne petje drug učitelj. Od daleč je slišal veselo, zdravo in nedolžno petje svojih ljubečih dečkov, drugorazrednikov. Takrat ni slutil, da jih čuje zadnjič. Za slovo so mu zapeli — saj je imel petje tako rad — tisto E. Adamičovo pomladno pesem:

»Srce je srečno, duh voljan,
vse kliče, miče — ven na plan!
Pomlad prispela k nam je v vas,
pomlad vesela, zemlje kras!
Zanj je bila to zadnja pomlad, zad-

nje šolsko leto. V šolskem posloju je ostal do mraka. Medtem pa ga je že obiskal zdravnik, po katerega je poslal, Opešal je tako, da so ga morali odpeljati domov z vozom.

Ob skrbni postrežbi mu je tekom dni odleglo. Vendar je prosil, naj ga šolska oblastva oprostite za tekoče šolsko leto pouka, le šolsko vodstvo naj mu puste. Prošnja mu je bila uslišana in tozadevni odlok dostavljen. To je bil zadnji uradni spis, ki ga je prejel. Popoldne ob dveh ga je prijel srčni kap in — in po njem je bilo. Malo je onih, ki učiteljujejo 48 let! Dasi je bil, gmotno dobro situiran, vendar je čakal še na regulacijo plač; saj bi je ne užival on, ampak njegova družina. Nihče ni mislil, da bo moža tako lepe in trdne postave zavratno spravila naduha v grob tako kmalu.

V zadnjem spremstvu je bil ves Kranj: ljudskošolska mladina kranjska in primskovska (kjer je bil krajni šolski nadzornik), učenci obrtne-nadaljevalne šole,

gimnazijci s profesorji in ravnateljem, okrajni glavar, okrajni in oba deželna šolska nadzornika, zastopniki raznih učiteljskih društev in učiteljske Zaveze, zastopniki občine in krajnega šolskega sveta, uradniki in meščanstvo. Pred hišo in ob grobu pa mu je zapel čitalniški pevski zbor in učiteljsvo.

O, Bog, dobrot vseh vir,
Bog, daj mu večni mir!

Zadnji poslovilni akordi so bili to, ki so se razlegali nad njegovim odprtim grobom in tja po Kranjskem pokopališču.

† Dragotin Zupančič.

V ponedeljek, 15. pret. m., ob 3. popoldne so izročili zemske ostanke Dragotina Zupančiča materi zemlji na pokopališču v Rogoznici pri Ptujju. Udeležba pri pogrebu je bila uprav velikanska in naravnost izredna za ptujske razmere; ne bo pretira-

no, ako trdimo, da je pokojnika spremilo na zadnji poti čez poldrug tisoč ljudi. Pogreba se ni udeležila samo vsa šolska mladina okoliške šole z učiteljsvom vred, opazili smo tudi precejšnje število gojenk dekliške meščanske šole, kakor tudi gojencev pripravnice in gimnazije z učiteljsvom in profesorji vred. Deset duhovnikov je vodilo kondukt. Od blizu in daleč so prišli nekdanji njegovi stanovski tovariši in tovarišice izkazati mu zadnjo čast. Pred hišo žalosti in ob grobu so se poslovili od njega, ki je bil v svojem življenju sam izboren tenorist, ljubil petje in godbo nad vse, od vseh strani prispeli pevci v prekrasnih, srce pretresujočih žalostinkah. Ptujski Sokol je imel častno stražo ob mrtvaškem odru in delal špalir ob krsti svojega prvega staroste. Vzlic delavniku se je udeležilo pogreba nebroj kmetiškega ljudstva, kar dokazuje, kako znan, spoštovan in priljubljen je bil pokojnik med prostim narodom.

